

Παιδαγωγοί και παιδαγωγική σκέψη στον ελληνόφωνο χώρο (18ος αιώνας- Μεσοπόλεμος)

Ενότητα 12: Η Παιδαγωγική στα Διδασκαλεία (20ός αι.)

Σ. Τεκίδου, Ζ. Τότεβα

Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΜΙΛΤΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ ΘΗΛΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (1927-1930)

Μ. Κουντουράς (1889-1940) ΠΗΓΗ: *Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό - Τόμος: 5* - Εκδοτική Αθηνών
<http://www.greekencyclopedia.com/koyntoyras-miltos-skopelos-mytilinis-1889-athina-1940-p3322.html>, {Πρόσβαση 27
Φεβρουαρίου 2014}.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΙΛΤΟΥ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑ

- **1889:** γεννιέται στο Σκόπελο Γέρας Λέσβου.
- **1906:** συνεργάζεται με το περιοδικό «Διάπλασις των παιδων» του Γρηγ. Ξενόπουλου με ψευδώνυμο «Ψυχή της Λέσβου».
- **1907:** μετεγγραφή στο τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών (αρχική εγγραφή στη Φαρμακευτική Σχολή Αθηνών).
- **1909:** δημοσίευση ποιημάτων στο περιοδικό «Νουμάς» με ψευδώνυμο «Μίλτος Λέσβος».

- **1910:** ιδρύει τη *Φοιτητική Συντροφιά*, ένα μαχητικό σωματείο για το ζήτημα της γλώσσας και την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση (μαζί με τους: Βασίλη Ρώτα, Φίλιππο Δραγούμη, Ανδρέα Ξυγγόπουλο).
- **1910:** γίνεται μέλος του Εκπαιδευτικού Ομίλου.
- **1914:** στράτευση.
- **1915:** πτυχίο Φιλολογίας - στις 3/9 διορίζεται ως ελληνοδιδάσκαλος στο ελληνικό σχολείο Βολίτσου της Χίου - στις 13/9 στράτευση λόγω πολιτικής ρευστότητας

- **1915:** πτυχίο Φιλολογίας - στις 3/9 διορίζεται ως ελληνοδιδάσκαλος στο ελληνικό σχολείο Βολίτσου της Χίου - στις 13/9 στράτευση λόγω πολιτικής ρευστότητας.
- **1916:** καθηγητής στην Εμπορική Σχολή της Χίου.
- **1917:** στράτευση (την ίδια περίοδο ο Δημ. Γληνός ήταν γενικός γραμματέας του Υπ. Παιδείας, ο Αλ. Δελμούζος & ο Μαν. Τριανταφυλλίδης ήταν ανώτεροι επόπτες Δημοτικής Εκπαίδευσης).

- **1919:** αποστράτευση & επαναφορά στην Εμπορική Σχολή Χίου.
- **1923:** διορισμός στο γυμνάσιο Μυτιλήνης.
- **1923:** 24 Απριλ. – 3 Ιουλ. δημοσιεύει σε 10 συνέχειες το άρθρο «Κλείστε τα σχολεία» (με ψευδώνυμο «Ευεργέτουλας») στην εφημ. *Καμπάνα* του Στρατή Μυριβήλη.
- **1923:** εκπαιδευτική άδεια για μεταπτυχιακές σπουδές στη Γερμανία

- **1926:** αρχικά διευθυντής στο Διδασκαλείο Θηλέων Σερρών (30 Σεπτ.) & μετά διευθυντής στο Διδασκαλείο Θηλέων Θεσσαλονίκης (13 Δεκεμ.)
- **1927:** αναλαμβάνει τη διεύθυνση στο Δ.Θ.Θ. την ίδια χρονιά: διάσπαση Ε.Ο. & Διδασκαλικής Ομοσπονδίας
- **1928:** «Διδασκαλειακά»
- **1929:** διάλεξη στη Μυτιλήνη με θέμα «οι βασικές αρχές, η μέθοδος εργασίας και η ζωή του Δ.Θ.Θ.».
- **1929:** διάλυση Ε.Ο. & της Φοιτητικής Συντροφιάς

- **1930:** διορισμός στο νεοϊδρυθέν Εκπαιδευτικό Γνωμοδοτικό Συμβούλιο.
- **1931:** συμμετοχή στη σύνταξη του ν.5045 «Περί διδακτικών βιβλίων».
- **1936:** έκδοση του περιοδικού *Παιδεία* (6 τεύχη).
- **1940:** στις 13 Απριλίου πεθαίνει στο νοσοκομείο «Ευαγγελισμός».

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΜΙΛΤΟΥ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑ

- *Ο άρρωστος* (δράμα, 1911)
- *Το μπαλαμωμένο αγόρι* (δράμα, 1912)
- *Ο ποιητής Γρυπάρης* (ομιλία, 1920)
- *Ο Κωστής Παλαμάς και τα ελληνικά νιάτα* (1930)
- *Πλουτάρχου Περί παιδων αγωγής, Αρχαίον Κείμενον - Μετάφρασις - Σχόλια - Εισαγωγή Μίλτου Κουντουρά* (μεταθανάτια έκδοση, 1940)

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

- **1916:** Εθνικός Διχασμός & συμμετοχή της Ελλάδας στο Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο
- **1919:** ο ελληνικός στρατός στη Σμύρνη
- **1920:** ίδρυση Παιδαγωγικής Ακαδημίας (δε λειτούργησε λόγω ήττας του Βενιζέλου το Νοέμβρ. 1920). Ο Γληνός, ο Δελμούζος & ο Τριανταφυλλίδης παραιτούνται από το Υπ. Παιδείας. Συνθήκη των Σεβρών.

- **1921:** έκθεση της «*Επιτροπείας*»
 - για τα αναγνωστικά: «*Να καώσι*»
 - πρόταση να κηρυχτούν άκυροι οι νόμοι για εισαγωγή της δημοτικής
- «*Ανωτέρα Γυναικεία Σχολή*» (Δ. Γληνός) – «*Γυναικείος ανθρωπισμός*»- «*Ο αγώνας της γυναίκας*» (1922).

- 1922: ίδρυση Δ.Ο.Ε. – Μικρασιατική καταστροφή
- 1925-1926: «Μαρασλειακά» - ίδρυση Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
- 1928: «Διδασκαλειακά»
- 1929-1932: μεταρρύθμιση για Στοιχειώδη & Μέση Εκπαίδευση
- 1936: δικτατορία του Ι. Μεταξά

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ

- **Κατωτερότητα γυναίκας** λόγω φυσικών διαφορών (σωματικών, βιολογικών, ψυχολογικών)
- Η γυναίκα σε **άνιση θέση** σε σχέση με τον άντρα - διαφοροποιημένη & υποβαθμισμένη η εκπαίδευσή της:
 - δεν πρέπει να αποχωρίζεται το σπίτι
 - προορίζεται για το ρόλο της μητέρας και της συζύγου
- Κύριος όγκος γυναικείου μαθητικού πληθυσμού στα **Παρθεναγωγεία & Διδασκαλεία Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας**.

- **1908:** «Περί οργανώσεως της γυναικείας εκπαιδεύσεως» & «Περί ιδρύσεως Διδασκαλείου Θηλέων».
- **1908-1911:** Α.Δ.Π.Β. - βασικές αρχές Νέας Αγωγής από Δελμούζο
- **1927-1930:** Δ.Θ.Θ.- αρχές Νέας Αγωγής από Μ. Κουντουρά
- **Δασκάλα:** μοναδικό επάγγελμα για γυναίκες - το μόνο κοινωνικά αποδεκτό.
- **Θεσσαλονίκη 20^{ος} αιώνας:** 8 ιδρύματα Θηλέων (Παρθεναγωγεία, Νηπιαγωγεία, Αστικές Σχολές)
- **1913:** ανάγκη για ίδρυση αναβαθμισμένου εκπαιδευτηρίου

ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ ΘΗΛΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

- **1915:** ίδρυση (αρχικά τριτάξιο και το **1925** γίνεται εξατάξιο)
- Νεοελληνική Σχολική Παράδοση και Σχολείο Εργασίας (ο Μ. Κουντουράς το ονόμασε *Σχολείο Δημιουργίας*)
- **Τέχνη ως μέσο αγωγής:** κεντρικός άξονας της ανανεωτικής προσπάθειας (θέατρο, μουσική, χορός, ζωγραφική...)

- **Δημοτική γλώσσα:** «...ποτέ δεν καταδίωξα την καθαρεύουσα. Περίορισα μονάχα σ' ένα ελάχιστο σημείο τη διδασκαλία της και έμπασα επίμονα, συστηματικά παντού τη δημοτική. Εγχειρίδια και προπαντός βοηθήματα σε καθαρεύουσα κυκλοφορούσαν ελεύθερα και συστήνονταν μάλιστα κατανάγκη τα δεύτερα...»

Καθημερινή λειτουργία:

- ομάδες εργασίας (ατομική εργασία)
- ομάδες ειδικοτήτων (εξατομικευμένη διδασκαλία)
- η Συγκέντρωση της Πέμπτης («η ψυχή του διδασκαλείου»)
- το βιβλίο και η οργάνωση της βιβλιοθήκης
- σχολικό θέατρο
- εκδρομές - επισκέψεις
- τιμωρίες (κατάργηση) - αμοιβές (ομαδική αναγνώριση & καταξίωση)

- **Ο δάσκαλος:**

- καλή γνώση διδακτέας ύλης
- γνώση ψυχολογίας παιδιού
- «κίνηση» κατά την παράδοση μαθήματος
- εναλλαγές στον τρόπο που γίνεται το μάθημα
- συνολική μορφή διδασκαλίας

- **Η μελλοντική δασκάλα:**

- πολύπλευρη μόρφωση
- απόκτηση αγωγής
- απόκτηση δικαιωμάτων αυτοδιοίκησης
- κριτική ικανότητα

Το Διδασκαλείο περιείχε ενωμένα σε μια μορφή τα επόμενα:

- το λογοτεχνικό δημοτικισμό (Νουμάς, Φοιτητική Συντροφιά)
- τον εκπαιδευτικό δημοτικισμό (σχολείο Βόλου, Εκπαιδευτικός Όμιλος)
- τη μεταπολεμική άρνηση (δημοκρατικά – σοσιαλιστικά ιδανικά)
- τις νέες επιστημονικές τάσεις στη Φιλοσοφία και τη Ψυχολογία
- το Σχολείο Εργασίας
- τα Εξοχικά Παιδαγωγεία

1927-1930: «Ιερή Τριετία» - ο Μ. Κουντουράς διευθυντής

- Όταν ανέλαβε το Διδασκαλείο το 1927, το επίσημο πρόγραμμα προέβλεπε τα ακόλουθα μαθήματα:

Θρησκευτικά	Αρχαία Ελληνικά	Ψυχολογία	Γεωγραφία	Φυσιογνωστικά
Οικιακή Οικονομία	Ιχνογραφία- Καλλιγραφία	Μουσική (ενόργανη και φωνητική)	Διδακτικές ασκήσεις	Υγιεινή
Νέα ελληνικά	Γαλλικά	Ιστορία	Μαθηματικά	Φυσική- χημεία
Γεωπονία	Χειροτεχνία	Παιδαγωγικά	Γυμναστική	

Οι ομάδες ειδικοτήτων συγκροτήθηκαν γύρω από τα εξής μαθήματα - δραστηριότητες

Ορχήστρα	Αργαλειός	Χορωδία	Καλαθοπλεκτική	Αθλητισμός
Πηλοπλαστική	Ραπτομηχανή	Φωτογραφία	Στενογραφία	Διακοσμητική
Δακτυλογραφία	Κοπτική-Ραπτική			

ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ

- 2 Πρότυπα σχολεία
 - εξατάξιο-εξαθέσιο
 - μονοτάξιο-μονοθέσιο
- **Γλώσσα μαθημάτων:** η δημοτική
- Τάξη: 20-25 παιδιά, χωρίς καμιά διάκριση στο μαθητικό πληθυσμό, π.χ. οικονομικά κριτήρια
- Μέθοδος Εμβαρτιανής διδασκαλίας, αργότερα με τον Κουντουρά Ενιαία Συγκεντρωτική διδασκαλία
- Πρακτική εξάσκηση τελειοφοίτων του Διδασκαλείου στα Πρότυπα (*προετοιμασία – διδασκαλία - αυτοκριτική*) και στενή τους συνεργασία με τις δασκάλες Προτύπων
- Σκοπός: να μάθει το παιδί να ρυθμίζει μόνο του και όλα μαζί ομαδικά ό,τι αφορά το ίδιο, την εργασία του στην τάξη, την οργάνωση στο σχολείο, να κατευθύνουν (παιδιά) το μάθημα με το δάσκαλο συνεργάτη και βοηθό.

ΜΙΛΤΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ

- **Παιδ/κή αφετηρία:** ξεκινά ως ποιητής & λογοτέχνης. ανήκει στη 2^η γενιά δημοτικισμού
- **Ο παιδαγωγός:** φύση συναισθηματική - γεμάτη από όνειρα & ποίηση
- **Επιρροές:**
 - Εξοχικά Παιδαγωγεία (Landerziehungsheime)
 - Αλ. Δελμούζος και το έργο του
 - η υπερβολική αγάπη για το παιδί
 - Νέα Αγωγή - νέο σχολείο
 - η καλλιτεχνική φύση του
 - πορίσματα μορφολογικής ψυχολογίας

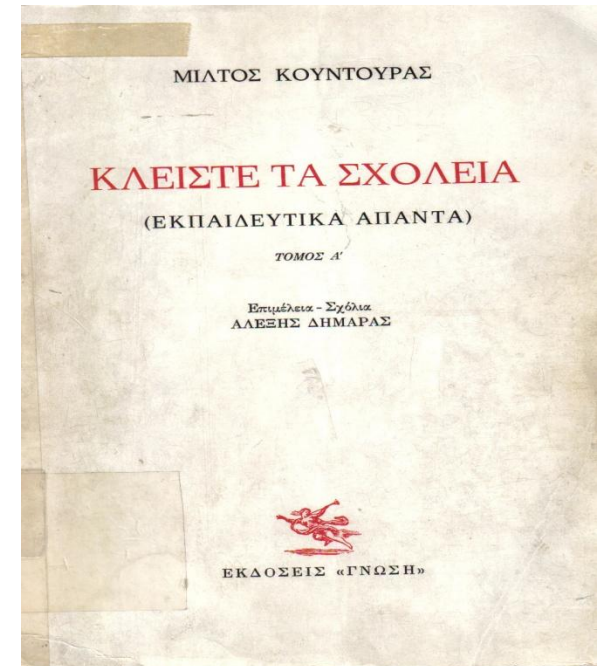

-
- **Σχολείο:** τόπος πολύπλευρης μόρφωσης παιδιού
 - **Μελετά συστηματικά:** Rousseau, Pestalozzi, Dewey, Montessori...
 - Εξατομικευμένη διδασκαλία
 - Καθιέρωση δημοτικής στο Δ.Θ.Θ. - προοδευτική κίνηση

Αποκορύφωμα το άρθρο «**Κλείστε τα σχολειά**»: χρεοκοπία ελληνικής εκπ/σης

- πολιτικό - κοινωνικό το πρόβλημα
- αφύσικη η ζωή των παιδιών στο σχολείο
- σχολικό πρόγραμμα που αποξενώνει τα παιδιά από τη ζωή
- χαμηλή μόρφωση δασκάλων
- κακή κατάσταση κτιρίων

- Άσκηση κριτικής στους κρατικούς μηχανισμούς (σχολείο – δάσκαλος - κράτος/νόμοι - μεταρρυθμιστές).
- Μιλάει για την παιδική ψυχή που «...διαμορφώνεται σύμφωνα με τέτοιες θανατηφόρες επιδράσεις...».
- Περιοδικό **Παιδεία**: όργανο αναμορφωτικής παιδαγωγικής προσπάθειας.
- Βασικές αρχές: οι ίδιες αρχές της Νέας Αγωγής (ελευθερία – εργασία - μόρφωση).
- **Θέματα**: ορθογραφική απλοποίηση, τονική μεταρρύθμιση, θέματα σχετικά με την τέχνη και την αξιοποίησή της στο σχολείο.
- Σχολιάζει την καλλιτεχνική κατάρτιση των δασκάλων, την εσωτερική διακόσμηση των σχολείων, την κακότεχνη εικονογράφηση και την εκτύπωση σχολικών βιβλίων.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

- Δημιούργησε ομαδική σχολική ζωή
- Στήριξε το έργο του στην αυτενέργεια, την έρευνα, την εργασία με την ελεύθερη βούληση των μαθητριών του
- Άφηνε ελευθερία εκλογής των βιβλίων τόσο στις ομάδες των τάξεων όσο και στις ομάδες ειδικοτήτων και εργασίας του σχολείου
- Ελευθερία, αλλά και πειθαρχία
- Η εργασία των μαθημάτων με τις ομάδες δε γινόταν μόνο στα παιδαγωγικά, αλλά και στ' άλλα μαθήματα

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Η πρώιμη ενασχόληση με τη λογοτεχνική - θεατρική κυρίως - παραγωγή αποτυπώνεται στο λόγο του για τα Εκπαιδευτικά και την Παιδαγωγική, αλλά σφραγίζει και την εκπαιδευτική του δράση στο Δ.Θ.Θ.
- Έδρασε στο πλαίσιο του κινήματος του δημοτικισμού
- Προοδευτικότητα όσον αφορά στην πραγματοποίηση καινοτομιών στο χώρο της παιδείας
- Η επαφή του με το πνεύμα της Ρωμοσύνης
- Στη δημιουργικότητα στήριζε την παιδεία
- Είναι ανάγκη να προβλέπει ο νόμος τη δυνατότητα εξέλιξης και ανανέωσης της παιδείας και να την κατοχυρώνει νομοθετικά
- Αντιλαμβάνεται το κράτος ως μια ηθική δομή, ανώτερη απ' την πολιτική κοινωνία και κατακρίνει καθετί που δεν ανταποκρίνεται σ' αυτήν την αντίληψη.

- Εμπιστοσύνη στη δημιουργία του παιδιού, γι' αυτό πάσχιζε να ελευθερώσει το παιδί. Πίστευε πως το μέλλον ενός ανθρώπου εξαρτάται από τον τρόπο που χρησιμοποιεί το παρόν
- Είχε μέσα του ζωντανή πάντα και αποστολική την παιδαγωγική αγάπη
- Η κοινοτική ζωή υπήρξε μια αναμφισβήτητη πραγματικότητα στο Δ.Θ.Θ.
- Πίστευε πως η εργασία καλλιεργούσε το πνεύμα των παιδιών και αναπτύσσονταν οι δεξιότητές τους
- Παιδοκεντρική διδασκαλία → δυνατότητα στο κάθε παιδί να εκφράζεται και να δημιουργεί
- Φιλοδοξία του: να βοηθήσει το παιδί να βρει το σωστό δρόμο

- Δυναμική η γραμματική μέσω της ενεργητικής γλωσσικής καλλιέργειας
- Πίστευε βαθιά στη μεγάλη αποστολή του βιβλίου ως μορφωτικού μέσου
- Η σκυθρωπή μάθηση εγκατέλειψε τον ασκητικό μονωτισμό της και μεταβλήθηκε σε τέχνη και δημιουργία
- Επιδιώκει από μέρους του δασκάλου την συνειδητοποίηση και ανάληψη ενός ρόλου ανεξάρτητου, προοδευτικού και πρωταγωνιστικού, αλλά συνάμα συν-δημιουργού ή εμπυχωτή του παιδιού
- Σκοπός αγωγής: η ανάπτυξη κοινωνικο-ηθικού χαρακτήρα

Ο Κουντουράς με τις μαθήτριες του σχολείου (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Μίλτος Κουντουράς, Εκατό χρόνια από τη γέννησή του*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991)

Η «Συγκέντρωση της Πέμπτης» (Α. Δημαράς (επιμ.), Μ. Κουντουράς, *Κλείστε τα Σχολειά*, (Εκπαιδευτικά Άπαντα), τομ. Β΄, Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα 1985)

Θεατρική παράσταση (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, *Μίλος Κουντουράς, Εκατό χρόνια από τη γέννησή του*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991.)

Βιβλιογραφία

Δημαράς, Α. (επιμ.), 1985. *Μ. Κουντουράς: Κλείστε τα Σχολειά: εκπαιδευτικά άπαντα, τόμος Α', Β'*. Αθήνα: Γνώση.

Διδασκαλείον Θηλέων Θεσσαλονίκης, *Βιβλίον Πράξεων Συνεδριών 1925-29, Σχολικόν έτος 1926-27*.

Κουντουράς, Μ., 1933. «Η θέση του Δημοτικισμού στη σημερινή εκπαίδευση», περιοδικό *Ιδέα*, τεύχος 4 και 5, Αθήνα.

Καράμηνας, Ι., 2005. *Ο παιδαγωγός Μίλτος Κουντουράς*.
Αθήνα: Ατραπός.

Ταχτάλογλου, Α., 2004. *Μίλτος Κουντουράς (1889-1940)
ο Έλληνας*. Ξάνθη: εκδόσεις Σπανίδη.

Τσιπούρας, Στ., 2001. *Φιλοσοφικές προϋποθέσεις και
κοινωνικές προεκτάσεις στο παιδαγωγικό έργο του Μ.
Κουντουρά*. Α.Π.Θ. Τμήμα Θεολογίας.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Μαρία Κοντοβά
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

